

JAKUB DĘBICKI

Uniwersytet Gdański

PROBLEMATYKA UJĘCIA OBYWATELSKIEGO W KONTEKŚCIE DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACJI TZW. ŁOWCÓW PEDOFILÓW

1. WPROWADZENIE

Na przestrzeni ostatnich lat można zaobserwować zjawisko powstania organizacji tworzonych przez obywateli w celu tropienia oraz pociągania do poniesienia odpowiedzialności karnej osób, które wypełniają znamiona przestępstwa pedofilii. Trudno wskazać jednoznaczną przyczynę dającą motywację do tworzenia tego rodzaju organizacji¹. Przedmiotem zainteresowania wskazanych grup są osoby podejrzewane o popełnianie przestępstw z art. 200 oraz 200a k.k.² W ramach wspomnianej regulacji zostały przewidziane cztery odrębne typy czynów

¹ W literaturze można odnaleźć pogląd, według którego swoistym impulsem za-początkującym powstawanie amatorskich grup „łowców” była realizacja programu „Łowcy pedofilów” przez stację telewizyjną Polsat Play. Zob. K. JAGODZIŃSKA, *Streszczenie*, [w:] *Prawo karne i kryminologia wobec kryzysów XXI wieku*, red. D. DAJNOWICZ-PIESIECKA, E. JURGIELEWICZ-DELEGACZ, E.W. PŁYWACZEWSKI, Warszawa 2022, s. 723.

² Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.); dalej: k.k.

zabronionych. Podstawowym przepisem dotyczącym penalizacji stosunków seksualnych z małoletnimi jest art. 200 § 1 k.k., dotyczący przestępstwa pedofilii³.

W demokratycznym państwie prawa zasadą jest, że kompetencja do zatrzymywania osób podejrzewanych o popełnienie przestępstwa oraz prowadzenia właściwego postępowania karnego należy do organów państwowych (monopol władzy państwowej)⁴. Od tej ogólnej zasady istnieją pewne wyjątki⁵. W polskim ustawodawstwie taki charakter ma instytucja ujęcia obywatelskiego uregulowana w art. 243 k.p.k.⁶ To właśnie ta instytucja prawna wykorzystywana jest przez organizacje tzw. łowców pedofilów w celu dokonywania zatrzymań osób podejrzewanych o dokonywanie przestępstw pedofilii w zastępstwie Policji lub innego organu uprawnionego do ścigania przestępstw⁷.

Wobec coraz aktywniejszej i powszechniejszej działalności grup tzw. łowców pedofilów pojawiają się wątpliwości natury prawnej dotyczące w szczególności kwestii stosowania prowokacji, ujęcia obywatelskiego, wyczerpania znamion różnych czynów zabronionych, czy problematyka oceny usiłowania przestępstwa tzw. *groomingu* (art. 200 k.k.) przez zatrzymywanych⁸. Spośród wskazanych wyżej zagadnień niniejsze opracowanie ograniczać się będzie w głównej mierze do analizy problematyki wypełnienia przesłanek ujęcia obywatelskiego przez grupy tzw. łowców pedofilów.

Orzecznictwo sądowe dotyczące problematyki wypełniania przesłanek ujęcia obywatelskiego w tego rodzaju sprawach jest znikome. Z reguły judykatura rozpatruje kwestię ujęć obywatelskich dokonywanych

³ K. LIPIŃSKI, *Komentarz do art. 200 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. GIEZEK, Warszawa 2021, s. 641.

⁴ C. ROXIN, B. SCHÜNEMANN, *Strafverfahrensrecht*, München 2009, § 1 Rn. 2.

⁵ Zob. wyrok SA w Łodzi z 11 grudnia 2015 r., I ACa 761/15, «LEX» nr 1979449.

⁶ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.); dalej: k.p.k.

⁷ K. EICHSTAEDT, *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*⁴, I, red. D. ŚWIECKI, Warszawa 2018, s. 881.

⁸ R. KRAJEWSKI, *Prawnokarne wątpliwości dotyczące aktywności łowców pedofili, «Palestra»* 7-8/2022, s. 33.

w przypadku przestępstw przeciwko mieniu lub zdrowiu⁹. Podobnie dorobek doktryny w zakresie działalności tzw. łowców pedofilów w kontekście kontratypu ujęcia obywatelskiego jest śladowy. Jeżeli problem ten poruszano, to skupiano się głównie na zagadnieniach karnomaterialnych w odniesieniu do prowokacji oraz przygotowania przestępstwa¹⁰. W obecnej chwili można zauważyć tendencję wzrostu zainteresowania problematyką w obszarze karnomaterialnym, choć aspekty karprocesowe wciąż nie doczekały się pogłębionej refleksji środowiska naukowego.

W tym miejscu należy wspomnieć, że w związku z działalnością zorganizowanych grup tzw. łowców pedofilów dokonujących ujęć obywatelskich oraz wpływającymi wnioskami o analizę działalności czynności podjął również Rzecznik Praw Obywatelskich, których zwieńczeniem było złożenie zapytania do Komendanta Głównego Policji w zakresie występujących niejasności o charakterze prawnym¹¹.

Celem niniejszej publikacji jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy działania, które podejmują grupy „łowców pedofilów” są zgodne z dyspozycją art. 243 k.p.k. Innymi słowy, czy sposób działania przedstawionych grup sprawia, że uzasadnione jest twierdzenie, iż dokonują oni ujęcia obywatelskiego, czy też przekraczają oni określone tym przepisem granice, działając *contra legem*?

⁹ Za przykładowe orzeczenia można wskazać m.in. wyrok SA w Krakowie z 22 czerwca 2006 r., II AKa 87/06, «LEX» nr 208179; wyrok SA w Szczecinie z 3 lipca 2008 r., II AKa 78/08, «OSA» 6/2010, poz. 3-25.

¹⁰ W opinii R. Sosika zasługującej, zdaniem autora, na aprobatę brakuje w polskim piśmiennictwie szerszej oceny prawnej tego zjawiska. Zob. R. Sosik, *Prowokacja z udziałem łowcy pedofilów a odpowiedzialność karna*, «Państwo i Prawo» 7/2022, s. 96-97.

¹¹ *Działalność „łowców pedofilów”. Rzecznik pytał KGP o stanowisko. Są wątpliwości co do części takich działań*, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/node/21160> [dostęp 5 czerwca 2023 r.].

2. ORGANIZACJE TZW. ŁOWCÓW PEDOFILÓW

Przed prawną analizą funkcjonowania instytucji ujęcia obywatelskiego w kontekście tzw. łowców pedofilów zasadne jest poświęcenie kilku uwag grupom zajmującym się tropieniem osób nawiązujących relacje z osobami poniżej 15. roku życia, za pośrednictwem portali internetowych w celu wykorzystania seksualnego osoby małoletniej.

Na wstępie należy wskazać, że zjawisko tworzenia organizacji tzw. łowców pedofilów nie występuje jedynie w Polsce. Dynamiczny rozwój działalności tego typu grup obserwowany jest w krajach Europy Zachodniej oraz Ameryki Północnej, w szczególności w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej¹². Wobec tego zasadne jest przyjęcie, że działalność tzw. łowców pedofilów jest zjawiskiem społecznie znanym¹³.

Praktyka funkcjonowania pokazuje, że obecnie nie ma określonego jednolitego wzorca tworzenia grup „łowców pedofilów”. W literaturze przedmiotu podkreśla się jednak ściśle powiązanie „łowców pedofilów” z koncepcją „społeczeństwa obywatelskiego”, rozumianego jako ogół niepaństwowych instytucji, organizacji i stowarzyszeń cywilnych działających w sferze publicznej¹⁴. W tym kontekście można przyjąć, że organizacje „łowców pedofilów” to grupy tworzone przez obywateli, charakteryzujące się dobrowolnością i zorganizowaniem wraz z zachowaną autonomicznością wobec państwa¹⁵. Wobec braku jednolitego modelu organizacyjnego tzw. grupy obywatelskie mogą przyjmować różnorodną formę prawną albo działać nieformalnie¹⁶.

¹² K. JAGODZIŃSKA, *Kim są „Łowcy pedofilów”?*, [w:] *Prawo karne i kryminologia wobec kryzysów XXI wieku*, red. D. DAJNOWICZ-PIESIECKA, E. JURGIELEWICZ-DELEGACZ, E.W. PŁYWACZEWSKI, Warszawa 2022, s. 715.

¹³ Zob. postanowienie SN z 20 października 2021 r., IV KK 412/21, «LEX» nr 3335539.

¹⁴ E. WNUK-LIPIŃSKI, *Socjologia życia publicznego*, Warszawa 2008, s. 119.

¹⁵ *Ibidem*, s. 119.

¹⁶ W praktyce mamy do czynienia z organizacjami działającymi w formie fundacji oraz stowarzyszeń. Za przykład organizacji o charakterze fundacji można przedstawić m.in. ECPU Polska – Elusive Child Protection Unit („Nieuchwytna Jednostka Ochrony Dziecka”) oraz Strażnicy Dziecięcych Marzeń. Szerzej o charakterystyce organizacji tzw. łowców pedofilów zob. m.in. R. KRAJEWSKI, *op. cit.*, s. 35-37.

Choć idea przyświecająca organizacjom tzw. łowców pedofilów, tj. chęć ujęcia i przekazania organom ścigania osób o skłonnościach pedofilskich, jest ze swej istoty godna uznania, niemniej działacze tych grup to w większości osoby charakteryzujące się brakiem psychologicznego czy prawniczego przygotowania oraz zapleczka merytorycznego do oceny, czy zachodzą ustawowe okoliczności oraz przesłanki przy dokonywaniu zatrzymania osoby o skłonnościach pedofilskich¹⁷.

W tym miejscu należy podkreślić, że fakt tworzenia takich organizacji może wynikać z okoliczności, iż obywatele organizują się w celu obrony ważnych dla nich dóbr, nie mogąc lub nie chcąc liczyć na organy państwa¹⁸. Dużym podobieństwem do działalności grup obywatelskich tzw. łowców pedofilów mogą wykazywać się straże obywatelskie. Takie organizacje o charakterze lokalnym nierzadko tworzone są pod różnymi nazwami, jak „patrole obywatelskie”, „grupy sąsiedzkie” lub „samopomoc sąsiedzka”¹⁹.

Organizacje zazwyczaj działają według jednego powszechnie przyjętego modelu²⁰. W pierwszej kolejności za pośrednictwem portalu teleinformatycznego, udając osobę małoletnią poniżej 15. roku życia, nawiązują relację z osobą, która hipotetycznie może swoim działaniem wyczerpywać znamiona przestępstwa pedofilii. W przypadku, gdy taka

¹⁷ R. SOSIK, *Problematyka stosowania prowokacji w celu ujawnienia przestępstw o charakterze pedofilskim*, «Studia Iuridica Lublinensia» 4/2017, s. 128.

¹⁸ R. KRAJEWSKI, *op. cit.*, s. 35.

¹⁹ Zob. J. JANIKOWSKI, *Straże obywatelskie w strukturze bezpieczeństwa lokalnego*, [w:] *Samorząd terytorialny. Doświadczenia i perspektywy*, red. R. KANIA, Płock 2016, s. 376-377.

²⁰ Przedstawiony model działania został zrekonstruowany przez autora na podstawie dostępnych nagrań oraz materiałów prasowych zamieszczonych na portalach internetowych. Tytułem przykładu por. A. GLINIANOWICZ, *Tak działają „Łowcy pedofili”*. *Przedstawiamy kulisy ich pracy. Twarda pornografia, groźby i relacje „live” z podejrzаныmi*, <https://i.pl/tak-dzialaja-lowcy-pedofili-przedstawiamy-kulisy-ich-pracy-twarda-pornografia-grozby-i-relacje-live-z-podejrzanyimi/ar/c1-15752444> [dostęp 3 czerwca 2023 r.]; B. STORCH, *Kontrowersje wokół Łowców pedofili. Jest ich coraz więcej. Czy działają legalnie?*, «Gazeta Krakowska», <https://plus.gazetakrakowska.pl/kontrowersje-wokol-lowcow-pedofili-jest-ich-coraz-wiecej-czy-dzialaja-legalnie/ar/c1-15760574> [dostęp 4 czerwca 2023 r.].

osoba zacznie nakłaniać do spotkania, w przekonaniu, że rozmawia z osobą małoletnią, „łowcy”, zwani wabikami, kontynuują rozmowę, czego rezultatem jest umówienie docelowego spotkania, na które ma przyjść osoba podejrzewana o wypełnienie znamion przestępstwa pedofilii. W końcowym stadium członkowie organizacji zatrzymują taką osobę, powołując się na działanie w ramach ujęcia obywatelskiego na podstawie art. 243 k.p.k., a następnie przekazują taką osobę w ręce Policji, po uprzednio przeprowadzonej transmisji na żywo za pośrednictwem portalu społecznościowego. W tym miejscu należy wyraźnie zaznaczyć, że nadawanie na żywo z ujęcia jest przyjętą regułą działania, choć można odnaleźć wyjątki, gdy pominięto wskazaną transmisję i bezpośrednio przekazano lub przewieziono osobę podejrzewaną do jednostki organizacyjnej Policji.

3. ARTYKUŁ 243 K.P.K. JAKO PODSTAWA PRAWNA UJĘCIA OBYWATELSKIEGO

3.1. RAMY PRAWNE

Jak już zostało wspomniane, zwieńczeniem działania tzw. łowców pedofilów jest ujęcie osoby podejrzewanej na umówionym spotkaniu, a następnie zawiadomienie odpowiednich organów publicznych odpowiedzialnych za ściganie przestępstw, tj. przede wszystkim Policji. Podstawą prawną ujęcia jest już wcześniej przytoczony art. 243 k.p.k. Zgodnie z § 1 przepisu dopuszczalne jest ujęcie osoby przez każdego na gorącym uczynku przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa. Ustawowe okoliczności zostały ograniczone przez kryterium oczywistości przestępstwa, a więc w sytuacji, gdy podejrzenie popełnienia przestępstwa graniczy z pewnością²¹. Wskazane warunki nie są wystarczające do dokonania legalnego ujęcia, ponieważ ustawa wymaga również zaktualizowania się przesłanki obawy ukrycia się lub niemożności ustalenia tożsamości osoby ujmowanej, gdzie w przeciwnym razie nieujęcie osoby utrudniłoby lub wręcz uniemożli-

²¹ A. MURZYNOWSKI, *Areszt tymczasowy oraz inne środki zapobiegające uchylaniu się od sądu*, Warszawa 1963, s. 224.

wiłoby prowadzenie postępowania karnego²². Dodatkowo ustawodawca w § 2 wskazuje, że osobę ujętą należy niezwłocznie oddać w ręce Policji.

Przepis ten od momentu swojego wejścia w życie nie podlegał nowelizacji. Norma ta znajduje się w rozdziale 27 opatrzonym tytułem „Zatrzymanie”. W tym miejscu należy zaznaczyć, że choć ujęcie obywatelskie nie jest bezpośrednio wskazane jako rodzaj zatrzymania, to istota jest taka sama jak w przypadku zatrzymania właściwego²³. Wobec tego w użytku codziennym oraz piśmiennictwie można spotkać się ze stosowaniem zamiennie „ujęcia obywatelskiego” oraz „zatrzymanie obywatelskiego”. W literaturze można odnaleźć również inne przykłady nazewnictwa, jak „zatrzymanie przez osobę prywatną”²⁴.

Ujęcie obywatelskie jako wyjątkowe odstępstwo w regulacji procesowej stanowi jedyny środek przymusu, który nie jest przewidziany dla stosowania przez organy publiczne (procesowe). Skoro przyjmuje się, że ujęcie obywatelskie posiada taką samą istotę, jak zatrzymanie właściwe, to ujęcie obywatelskie polega na zastosowaniu przymusu w formie krótkotrwałego pozbawienia wolności i ograniczenia swobody działania²⁵. Tak zdefiniowana instytucja ujęcia obywatelskiego, z położeniem akcentu na różne jej elementy, funkcjonuje także w innych systemach prawnych. W szczególności obecność takiej instytucji można odnotować w Republice Federalnej Niemiec oraz Szwajcarii²⁶.

²² R.A. STEFAŃSKI, *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] J. BRATOSZEWSKI, L. GARDOCKI, Z. GOSTYŃSKI, S.M. PRZYJEMSKI, S. ZABŁOCKI, R.A. STEFAŃSKI, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, I, Warszawa 1998, s. 621.

²³ W. SMARDZEWSKI, *Z problematyki ujęcia na gorącym uczynku*, «Nowe Prawo» 3/1980, s. 46.

²⁴ Wyrok SA w Szczecinie z 30 kwietnia 2013 r., III AUa 950/12, «LEX» nr 1378831.

²⁵ W. GRZESZCZYK, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*¹⁰, Warszawa 2014, s. 307.

²⁶ W Republice Federalnej Niemiec instytucja zatrzymania została uregulowana w § 127 (*Vorläufige Festnahme*) kodeksu postępowania karnego; zob. Strafprozessordnung (StPO) 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, ber. S. 1319). Niemiecki ustawodawca przewidział możliwość dokonania zatrzymania przez każdego (*jedermann*). Z kolei w regulacji karnoprosesowej Szwajcarii ustawodawca rozdziela w art. 217 oraz 218 zatrzymanie przez Policję (*Vorläufige Festnahme durch die Polizei*) od zatrzymania przez osobę prywatną (*Vorläufige Festnahme durch Privatpersonen*). Por. Schweizerische

3.2. ZAKRES PODMIOTOWY

Polska regulacja przewiduje, że prawo stosowania ujęcia obywatelskiego ma „każdy”. Inaczej mówiąc, dla prawa ujęcia obywatelskiego nie ma wyrażonego wprost w ustawie ograniczenia podmiotowego, chociażby wskazania przykładowych podmiotów, które mogłyby korzystać z tego prawa, ani wymienionych przymiotów prawnych, które podmiot ten powinien posiadać. Wobec tego w literaturze przyjmuje się, że osobą uprawnioną do stosowania ujęcia obywatelskiego jest każdy, tj. każda osoba fizyczna, a nie tylko pokrzywdzony, jak też przedstawiciel każdego organu państwowego, samorządowego lub innej instytucji albo organizacji społecznej, w tym pracownik podmiotu gospodarczego zajmującego się ochroną osób lub mienia²⁷. Należy również przyjąć za słuszny pogląd, że uprawnienie do działania w trybie ujęcia obywatelskiego przysługuje również osobom niepełnoletnim, nieposiadającym pełnej zdolności do czynności prawnych lub posiadającej ograniczoną zdolność do czynności prawnych, w świetle braku ustawowego określenia cech osób uprawnionych do dokonania takiego zatrzymania²⁸. W tym miejscu warto zauważyć, że podobne interpretowanie zaimka „każdy” znalazło odzwierciedlenie w innych sąsiednich regulacjach procedury karnej, zwłaszcza za przykład można podać Republikę Federalną Niemiec²⁹.

Strafprozessordnung vom 5. Oktober 2007 (Stand am 1. August 2023). Szerzej o instytucji zatrzymania w Republice Federalnej Niemiec por. m.in. M. WAGNER, *Das allgemeine Festnahmerecht gem. § 127 Abs. 1 S. 1 StPO als Rechtfertigungsgrund*, «Zeitschrift für das Juristische Studium» 6/2011, s. 465.

²⁷ R.A. STEFAŃSKI, S. ZABŁOCKI, *Kodeks postępowania karnego*, II, *Komentarz do art. 167-296*, Warszawa 2019, s. 838.

²⁸ K. DUDKA, *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*², red. K. DUDKA, M. JANICZ, C. KULESZA, J. MATRAS, H. PALUSZKIEWICZ, B. SKOWRON, Warszawa 2020, s. 474.

²⁹ W ustawodawstwie niemieckim prawo do zatrzymania posiada każda osoba (*jedermann*), w szczególności przyjmuje się, że do kręgu osób zalicza się również m.in. osoby niepełnoletnie (*Minderjährigen*). Zob. S. KLINGBEIL, *Die Not- und Selbsthilfe-rechte: Eine dogmatische Rekonstruktion*, Tübingen 2017, s. 23-56.

3.3. OKOLICZNOŚCI WARUNKUJĄCE STOSOWANIE UJĘCIA OBYWATELSKIEGO

Aby dokonać zatrzymania w trybie ujęcia obywatelskiego, ustawodawca wskazał wprost dwie okoliczności, w których może to nastąpić. Mianowicie osoba podejrzewana może być zatrzymana na gorącym uczynku przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa.

Pomimo braku definicji legalnej zatrzymania na gorącym uczynku przyjmuje się, że osoba, która ma rozpocząć działanie albo przystępuje do działania, rozpoznaje u osoby zatrzymywanej zachowanie wypełniające ustawowe znamiona przestępstwa³⁰. Należy również zaznaczyć, że ustawa wskazuje ogólnikowo sformułowanie „na gorącym uczynku przestępstwa”. Prawodawca nie przewidział katalogu popełnianych przestępstw, które stanowiłyby podstawę stosowania ujęcia obywatelskiego. W związku z tym przyjmuje się, że instytucja ta odnosi się do wszystkich przestępstw³¹. Podsumowując powyższe, osoba, przystępując do zatrzymania w drodze ujęcia obywatelskiego, będzie mogła je dokonać na gorącym uczynku jedynie w dwóch sytuacjach. W pierwszej kolejności jest to sytuacja zatrzymania podczas popełnienia czynu zabronionego, czyli w trakcie realizowania znamion przez sprawcę przestępstwa lub po ich zrealizowaniu, ale na miejscu tego przestępstwa³².

Druga okoliczność obejmuje pościg podjęty bezpośrednio po popełnionym przestępstwie. W tym przypadku ustawodawca również nie wskazał definicji legalnej pościgu. Niezależnie od tego istnieje bogate orzecznictwo, w którym można odnaleźć próby zdefiniowania terminu. W orzecznictwie pościg w ujęciu art. 243 § 1 k.p.k. należy rozumieć tak, „jak to się przyjmuje w języku potocznym, jako podążanie za sprawcą, którego przestępne zachowanie dostrzegło się w celu uniemożliwienia mu oddalenia się. Wymóg bezpośredniości jest spełniony także wówczas, gdy sprawca nie został dostrzeżony w miejscu popełnienia przestępstwa,

³⁰ L.K. PAPRZYCKI, *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, I, red. J. GRAJEWSKI, L.K. PAPRZYCKI, Kraków 2003, s. 592.

³¹ A. LUDWICZEK, *Ujęcie sprawcy na gorącym uczynku przestępstwa jako pożądana forma „obywatelskiej” reakcji na przestępstwo a konstytucyjne standardy ochrony nieetykalności i wolności osobistej*, «*Studia Prawnoustrojowe*» 11/2010, s. 229.

³² Uchwała SN z 11 sierpnia 2020 r., I DO 37/20, «LEX» nr 3276341.

ale możliwe jest ustalenie kierunku oddalania się sprawcy, którego zatrzymujący dogoni. Tak samo będzie w sytuacji, gdy w czasie podążania za sprawcą dojdzie do utraty z nim kontaktu wzrokowego. Czas pościgu nie jest ograniczony, może on trwać zarówno kilkanaście sekund czy kilka minut, jak i kilka dni³³.

3.4. PRZESŁANKI DOKONANIA ZATRZYMANIA OBYWATELSKIEGO W ŚWIETLE POLSKIEJ REGULACJI

Oprócz wskazanych wyżej warunków podmiotowych oraz ustawowych okoliczności do urzeczywistnienia legalności ujęcia obywatelskiego potrzebne jest również spełnienie dwóch alternatywnych następujących przesłanek: obawa ukrycia się osoby, która ma być zatrzymana, lub brak możliwości ustalenia jej tożsamości.

W przypadku obawy ukrycia się mamy do czynienia z sytuacją, gdy występuje duże prawdopodobieństwo, że osoba zatrzymana może uciec z miejsca popełnienia czynu z uwagi na surowość kary, która jej może grozić. Obawa taka może również wystąpić w przypadku, gdy sprawca czynu nie posiada stałego miejsca zamieszkania lub pobytu³⁴. Zgodnie z poglądem przedstawionym w orzecznictwie rozpoczęcie oddalania się sprawcy z miejsca zdarzenia uzasadnia obawę ucieczki oraz ukrycia się³⁵. W takim wypadku działanie podjęte w drodze art. 243 k.p.k. będzie legalne.

Z kolei brak możliwości ustalenia tożsamości występuje wtedy, gdy dana osoba nie jest znana w żaden sposób osobie działającej w trybie art. 243 k.p.k. oraz nie posiada przy sobie dokumentów pozwalających na ustalenie danych dotyczących tej osoby³⁶.

Spełnienie powyższych przesłanek nie zwalnia zatrzymującego od wypełnienia dyspozycji zawartej w § 2, która wskazuje wprost, że osobę ujętą należy niezwłocznie oddać w ręce Policji. Z punktu widzenia

³³ Wyrok SA w Szczecinie z 3 lipca 2008 r., II AKa 78/08, OSA 6/2010, poz. 3-25.

³⁴ K. EICHSTAEDT, *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, I, *Komentarz aktualizowany*, red. D. ŚWIECKI, Warszawa 2022, s. 913.

³⁵ Wyrok SA w Krakowie z 14 listopada 2019 r., I ACa 371/19, «LEX» nr 2977235.

³⁶ R.A. STEFAŃSKI, *Zatrzymanie według nowego kodeksu postępowania karnego*, «Prokuratura i Prawo» 10/1997, s. 40.

instytucji ujęcia obywatelskiego niniejsza dyspozycja jest bardzo istotna z uwagi na fakt, że daje gwarancje zatrzymanemu, iż nie może być przetrzymywany nadmiernie długo, niż jest to niezbędne. W takim przypadku osoba zatrzymująca powinna zawiadomić jednostkę Policji i oczekiwać na przyjazd funkcjonariuszy albo samodzielnie próbować doprowadzić do komisariatu Policji z jednoczesnym przekazaniem zatrzymanego³⁷.

4. PROBLEMATYKA NIEUDOLNEGO USIŁOWANIA TZW. GROOMINGU A RYZYKO SPROWOKOWANIA DO POPEŁNIENIA PRZESTĘPSTWA

Z punktu widzenia niniejszej publikacji koniecznie należy poruszyć kilka bardzo istotnych zagadnień z obszaru prawa karnego materialnego, z którym instytucja ujęcia obywatelskiego jest ściśle powiązana. W rozdziale dotyczącym zjawiska powstawania organizacji tzw. łowców pedofilów został przedstawiony przykładowy model działania. W ramach swojej działalności osoby odpowiedzialne za ujęcia starają się w trakcie konwersacji z potencjalnym sprawcą stworzyć przekonanie, że mają do czynienia z osobą małoletnią. Celem ostatecznym jest dokonanie ujęcia obywatelskiego w zaplanowanym miejscu i czasie. W praktyce osobom podejrzewanym stawiane są przez organy ścigania zarzuty usiłowania nieudolnego złożenia małoletniemu poniżej 15. roku życia propozycji seksualnej wykonania innej czynności seksualnej za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej (art. 200a k.k.)³⁸.

W tym miejscu należy wskazać, że jedną z okoliczności kształtujących regulację z art. 243 § 1 k.p.k. jest „ujęcie osoby na gorącym uczynku

³⁷ T. GRZEGORCZYK, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*³, Kraków 2003, s. 628.

³⁸ B. MODZELEWSKA, *Podjejrany o pedofilię mieszkaniec gminy Lelis usłyszał zarzuty*, «Tygodnik Ostrołęcki», <https://to.com.pl/podejrany-o-pedofilie-mieszkaniec-gminy-lelis-uslyszal-zarzuty/ar/c1-17542339> [dostęp 5 czerwca 2023 r.]; A. ZBOIŃSKA, *Areszt dla 23-latka z Łodzi podejrzanego o pedofilię. Wydała go była dziewczyna*, «Gazeta Wyborcza», <https://lodz.wyborcza.pl/lodz/7,35136,29567826,areszt-dla-23-latka-z-lodzi-podejrzanego-o-pedofilie-wydala.html> [dostęp 5 czerwca 2023 r.].

przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa”. W związku z toczącą się dyskusją w literaturze fakt popełnienia usiłowania nieudolnego z art. 200a k.k. przez sprawców nie jest kwestią jednoznaczną. Jeżeli założyć, że osoby zatrzymywane nie wyczerpują swoim zachowaniem znamion czynu zabronionego, to w takim wypadku niemożliwe byłoby dokonanie ujęcia obywatelskiego z uwagi na niespełnienie kluczowego wymogu „popełnienia przestępstwa”.

W kontekście niniejszego tekstu istnieje uzasadniona potrzeba przedstawienia dwóch różnych, odmiennych od siebie poglądów dotyczących oceny nieudolnego usiłowania *groomingu* wyrażonych w literaturze. Pierwszy pogląd wskazuje, że prowadzenie rozmowy przez osobą dorosłą, która podaje się za małoletnie dziecko poniżej 15. roku życia, i pozostawanie w błędnym przekonaniu do momentu przeprowadzenia ujęcia obywatelskiego to tak naprawdę nieudolne przygotowanie do przestępstwa, a nie tak, jak przyjmuje się w praktyce, nieudolne usiłowanie *groomingu* z art. 200a k.k.³⁹ Mikołaj Małecki broni tego poglądu, wskazując przede wszystkim na hierarchiczną strukturę etapową z wyraźnym rozróżnieniem, że usiłowanie nie może wystąpić przed przygotowaniem⁴⁰. Wobec tego przyjmując, że przestępstwo *groomingu* z art. 200a k.k. jest formą stadialną przygotowania, to nie może ono przyjąć postaci o charakterze „nieudolnym”, ponieważ polskie ustawodawstwo nie przewidziało konstrukcji nieudolnego przygotowania do przestępstwa, a więc należałoby *de lege ferenda* zmienić definicję wynikającą z art. 16 § 1 k.k., który wymaga od przygotowania charakteru „udolnego”⁴¹. Takie stanowisko nie jest w literaturze odosobnione. Zdaniem Roberta Sosika, który podzielił wcześniej przytoczony pogląd,

³⁹ W tym miejscu należy wskazać, że przedstawicielem oraz obrońcą tego mniejszościowego poglądu jest m.in. M. Małecki, który od dłuższego czasu wskazywał na problematykę wypełnienia znamion czynu zabronionego przez potencjalnych sprawców. Zob. M. MAŁECKI, *Łowienie pedofilów może być przestępstwem. Analiza odpowiedzialności karnej złowionego i łowcy*, <https://www.dogmatykarnisty.pl/2021/05/łowienie-pedofilów-może-być-przestępstwem/> [dostęp 6 czerwca 2023 r.].

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ M. MAŁECKI, *Wokół działalności łowców pedofilów – polemika*, «Palestra» 10/2022, s. 85.

w polskim systemie prawnym nie uregulowano nieudolnego usiłowania przygotowania. Dodatkowo autor wskazuje na ryzyko dokonania ujęcia obywatelskiego w sytuacji, gdy potencjalny sprawca nie popełnia przestępstwa wraz z możliwością odpowiedzialności karnej na podstawie art. 189 k.k.⁴²

W literaturze zdaje się przeważać pogląd przyjmujący, że przepis art. 200a k.k. stanowi przestępstwo *sui generis*, będące w rzeczywistości stadium przygotowania do popełnienia poważniejszego przestępstwa⁴³. W takim wypadku należałoby dopuścić możliwość usiłowania dokonania czynu zabronionego.

W kontekście działalności tzw. łowców pedofilów w przeciwnym tonie wypowiedział się również Radosław Krajewski, nie podzielając poglądów negujących możliwość nieudolnego usiłowania *groomingu* z art. 200a k.k. W ramach argumentacji przedstawiono w szczególności, że przestępstwo *groomingu* to tak naprawdę odrębny czyn zabroniony, a nie tylko forma przygotowania do czynu zabronionego z art. 200 k.k.⁴⁴ Ponadto zaakcentowano, że działalność potencjalnych sprawców dążących do spotkania się z małoletnim poniżej 15. roku życia to klasyczna forma nieudolnego usiłowania, o którym mowa w ustawodawstwie karnym. Za interesujący argument należy uznać wskazywane przez Radosława Krajewskiego ryzyko pojawienia się niepożądanego wykładni *interpretatio restrictiva* w przypadku przyjęcia odmiennego stanowiska, które mogłoby doprowadzić do umniejszenia ochrony osób małoletnich przed przestępstwami o charakterze seksualnym⁴⁵.

⁴² R. SOSIK, *Problematyka stosowania...*, s. 136, 140-141.

⁴³ Tytułem przykładów zob. M. FILAR, M. BERENT, *Komentarz do art. 200a k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*⁵, red. M. FILAR, Warszawa 2016, s. 1249-1250; J. WARYLEWSKI, *Komentarz do art. 200a k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. STEFAŃSKI, Warszawa 2017, s. 1273; V. KONARSKA-WRZOSEK, *Komentarz do art. 200a k.k.*, [w:] A. LACH, J. LACHOWSKI, T. OCZKOWSKI, I. ZGOLIŃSKI, A. ZIÓŁKOWSKA, V. KONARSKA-WRZOSEK, *Kodeks karny. Komentarz*³, Warszawa 2020, s. 1009-1010; S. HYPŚ, *Komentarz do art. 200a k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*⁷, red. A. GRZEŚKOWIAK, K. WIAK, Warszawa 2021, s. 1201.

⁴⁴ R. KRAJEWSKI, *op. cit.*, s. 44.

⁴⁵ *Ibidem*.

Problem interpretacji wypełnienia znamion czynu zabronionego z art. 200a k.k. był również dyskutowany w orzecznictwie. W tym wypadku tak samo nie występuje jednolitość poglądów. Na szczególną uwagę zasługuje wyrok Sądu Najwyższego poddawany wielokrotnej polemice. W uzasadnieniu wyroku wskazano, że w wypadkach, w których błąd będzie polegał na urojeniu sobie przez sprawcę, że komunikuje się z małoletnim poniżej lat 15, gdy w istocie będzie to osoba starsza, możliwe będzie pociągnięcie sprawcy do odpowiedzialności karnej za usiłowanie nieudolne przestępstwa *groomingu*, ze względu na fakt, że sprawca nie uświadamia sobie, że dokonanie jest niemożliwe ze względu na brak przedmiotu nadającego się do popełnienia na nim czynu zabronionego⁴⁶.

Natomiast w orzecznictwie sądów powszechnych można zaobserwować niejednorodną praktykę, która niekiedy odbiega od przytoczonego orzeczenia Sądu Najwyższego.

Za taki przykład może posłużyć wyrok Sądu Rejonowego w Puławach, w którym uniewinniono oskarżonego od zarzucanego popełnienia czynu zabronionego, tj. o czyn z art. 13 § 2 k.k. w zw. z art. 200a § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. (nieudolne usiłowanie *groomingu*). Sąd wyraził stanowisko, że nie podlega karze umówienie się przez internet z dorosłym prowokatorem w celu obcowania płciowego, oraz podkreślił, że w ustawodawstwie nie przewidziano karalności nieudolnego przygotowania⁴⁷.

Przytoczony wyrok nie jest odosobnionym przykładem. W podobnym tonie wypowiedział się również Sąd Rejonowy w Łodzi, który powołał się na brak możliwości usiłowania czynu z art. 200a § 2 k.k. w formie przygotowania, a następnie uniewinnił oskarżonego⁴⁸. W związku z wniesioną apelacją od wyroku sąd odwoławczy podjął się oceny kwalifikacji art. 200a k.k. w kontekście możliwości dokonania usiłowania czynu zabronionego. Sąd Okręgowy w Łodzi przyjął stanowisko, że art.

⁴⁶ Wyrok SN z 23 lipca 2020 r., III KK 281/19, «LEX» nr 3126968. Zob. również M. MAŁECKI, *Nieudolny grooming. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego – Izba Karno z dnia 23 lipca 2020 r., III KK 281/19*, «OSP» 7-8/2022, s. 96-109.

⁴⁷ Wyrok SR w Puławach z 16 lipca 2020 r., II K 968/18, «LEX» nr 3056667.

⁴⁸ Wyrok SR dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 20 listopada 2018 r., V K 713/18, niepubl.

200a § 1 i 2 k.k. jednoznacznie wskazuje na przyjęcie w tych normach odpowiedzialności za *sui generis* przygotowanie⁴⁹. Innymi słowy jest to przygotowanie, które stało się sprawstwem danego czynu zabronionego charakteryzującego się samodzielnym i pierwotnym bytem. Wnioskując, zasadne jest uznać możliwość istnienia usiłowania dokonania tego typu czynu. Wobec przyjęcia takiej oceny Sąd Okręgowy w Łodzi uchylił wyrok uniewinniający.

Nie poprzestając na sporadycznie występującej odmiennie interpretacji art. 200a § 1 i 2 k.k., w orzecznictwie sądów powszechnych można odnaleźć wyroki dopuszczające możliwość popełnienia nieudolnego usiłowania przestępstwa tzw. *groomingu*⁵⁰.

Podsumowując, wyroki sądów powszechnych wydawane w I instancji kwestionujące możliwość nieudolnego usiłowania przestępstwa z art. 200a § 1 i 2 k.k. są w praktyce uchylane przez sądy odwoławcze, a w przypadku wyroków dopuszczających taką możliwość – utrzymywane w mocy⁵¹.

Mając na względzie powyższe okoliczności oraz argumentację przedstawioną w literaturze i orzecznictwie, w opinii autora należałoby się jednak skłonić ku pogładowi wskazującemu, że działalność potencjalnych sprawców wypełnia znamiona nieudolnego usiłowania *groomingu* z art. 200a k.k. Taki pogląd mimo sporności w literaturze oraz orzecznictwie wydaje się bardziej przekonujący i zdaniem autora argumentacja w przytoczonym wyżej wyroku Sądu Najwyższego oraz Radosława Krajewskiego jest uzasadniona w praktycznym stosowaniu prawa, w szczególności za istotny argument należy uznać ryzyko pojawiania się wykładni *interpretatio restrictiva*. Autor pragnie jednoznacznie podkreślić, że niniejszy tekst w głównej mierze skupia się na aspektach procesowych związanych z wykorzystaniem instytucji ujęcia

⁴⁹ Wyrok SO w Łodzi z 16 kwietnia 2019 r., V Ka 247/19, «LEX» nr 2775310.

⁵⁰ Tytułem przykładu zob. wyrok SR w Szczecinie z 5 marca 2021 r., IV K 163/20, «LEX» nr 3154702; wyrok SR dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie z 21 lutego 2019 r., III K 619/17, «Legalis» nr 2243105; wyrok SR w Warszawie z 21 lutego 2019 r., III K 619/17, «LEX» nr 2712661.

⁵¹ Zob. wyrok SO w Łodzi z 16 kwietnia 2019 r., V Ka 247/19, «LEX» nr 2775310; wyrok SO w Opolu z 15 listopada 2018 r., VII Ka 370/18, «Legalis» nr 2965852.

obywatelskiego, natomiast zagadnienia z zakresu prawa karnego materialnego, zwłaszcza problematyka nieudolnego usiłowania *groomingu* zgodnie z art. 200a k.k., zostały omówione jedynie przeglądowo w celach praktycznych. Należy zaznaczyć, że temat ten ma znacznie szerszy zakres i wykracza poza omawiane zagadnienia w niniejszym punkcie.

Podsumowując, należy przyjąć, że warunek „popelnienia przestępstwa” zgodnie z art. 243 § 1 k.p.k. zostałby spełniony, co otwiera możliwość zastosowania instytucji ujęcia obywatelskiego. Wątpliwości dotyczące pozostałych szczególnych przesłanek oraz okoliczności warunkujących skuteczność przeprowadzenia ujęcia obywatelskiego zostaną omówione w kolejnym punkcie opracowania.

W omawianym kontekście nieudolnego usiłowania tzw. *groomingu* istotna jest jednak jeszcze jedna okoliczność, dotycząca potencjalnego ryzyka sprowokowania do popelnienia czynu zabronionego. Mianowicie, nasuwa się pytanie, czy działania organizacji nazywanych „łowcami pedofilów” można zakwalifikować jako prowokację w świetle art. 24 k.k.

Ustawodawca w art. 24 k.k. wskazał wprost, że odpowiada się jak za podżeganie, gdy osoba w celu skierowania przeciwko innej osobie postępowania karnego nakłania ją do popelnienia czynu zabronionego. W tym miejscu zasadne jest zwrócić uwagę na istotę oddzielenia prowokacji od podżegania. Nie zważając na bliskość obu terminów, prowokacja objawia się tym, że prowokator często nie chce dokonania przez inną osobę czynu zabronionego, z reguły działając w celu ochrony dobra prawnego, a wystarczający do osiągnięcia celu będzie fakt podjęcia przez podżeganego zachowania wypełniającego znamiona usiłowania⁵². Niniejsze postrzeganie prowokacji nie jest odosobnione. W literaturze można odnaleźć podobne zapatrywania, w szczególności wskazujące, że celem prowokacji jest jedynie doprowadzenie do usiłowania popelnienia czynu zabronionego przez wykonawcę, skutek czego prowokator będzie mógł zapobiec dokonaniu⁵³.

⁵² L. TYSZKIEWICZ, *Komentarz do art. 24 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*⁵, red. M. FILAR, Warszawa 2016, s. 105.

⁵³ P. KARDAS, *Komentarz do art. 24 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, I, cz. 1, *Komentarz do art. 1-52*⁵, red. W. WRÓBEL, A. ZOLL, Warszawa 2016, s. 525.

Mając na względzie charakter działalności organizacji tzw. łowców pedofilów, można doszukać się podobieństw do uwarunkowań stosowania prowokacji, choć uczestnicy wspomnianych przedsięwzięć sami zaznaczają, że w swojej działalności kładą nacisk na „prawo”, aby w zbieranym materiale nie było elementów aktualizujących uruchomienie art. 24 k.k.⁵⁴

Za interesujące należy uznać stanowisko przedstawione przez Radosława Krajewskiego, który wskazuje, że działalność tzw. łowców pedofilów powinno się widzieć jako swoiste wytwarzanie sztucznej sposobności dla osób o skłonnościach pedofilskich do ich realizacji⁵⁵. W rzeczywistości osoba podejrzewana bez uczestnictwa drugiej osoby nie jest w stanie prowadzić dialogu. Jednocześnie w literaturze można odnaleźć pogląd przeciwny, wskazujący na konieczność unikania oraz usuwania wszelkich sposobności do naruszenia ustawy karnej oraz przeciwdziałania wytwarzaniu sztucznych sposobności⁵⁶.

W opinii autora tekstu pierwszorzędnym celem powinna być ochrona pokrzywdzonych, w tym wypadku małoletnich. Brak wytwarzania sztucznej sposobności z całą pewnością utrudniłby uwidocznienie skali niebezpieczeństwa w platformach internetowych, a wykrycie potencjalnych sprawców byłoby uciążliwe. Mając na względzie powyższe, zdaniem autora trudno byłoby jednoznacznie opowiedzieć się za stanowiskiem w kwestii występowania prowokacji w ramach działalności tzw. łowców pedofilów, choć należy badać każdorazowo prowadzone konwersacje za pomocą sieci internetowej pod kątem możliwości wystąpienia prowokacji z art. 24 k.k.

⁵⁴ Wywiad. Alex Hunter, łowca pedofili komentuje sprawę Janusza z Leśnej, <https://www.eluban.pl/arttykul/24377,wywiad-alex-hunter-lowca-pedofilikomentuje-sprawe-janusza-z-lesnej> [dostęp 8 września 2023 r.].

⁵⁵ R. KRAJEWSKI, *op. cit.*, s. 39.

⁵⁶ G. REJMAN, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 671.

5. OCENA DZIAŁALNOŚCI TZW. GRUP „ŁOWCÓW PEDOFILÓW” W ŚWIETLE ART. 243 K.P.K.

W ocenie autora niniejszego artykułu warta szerszego rozważenia i analizy jest problematyka legalności działań grup tzw. łowców pedofilów w świetle ustawowych okoliczności oraz przesłanek dokonania obywatelskiego zatrzymania w toku działalności tych grup. W tym miejscu należy podkreślić, że nie budzi kontrowersji sama kwestia związana z możliwością dokonania ujęcia obywatelskiego przez członków organizacji tzw. łowców pedofilów z uwagi na brak ograniczeń podmiotowych oraz z dominującym poglądem w literaturze, że takie prawo przysługuje każdej osobie fizycznej.

Zdaniem autora najwięcej wątpliwości budzi zagadnienie ujęcia przez te grupy potencjalnego przestępcy na gorącym uczynku. Jak zostało wspomniane wyżej, organizacje tzw. łowców pedofilów działają z reguły według jednego wielostopniowego modelu rozłożonego w pewnym okresie. Zanim dochodzi do ostatecznego spotkania, członkowie grup prowadzą długotrwałe dialogi za pomocą sieci teleinformatycznej. Jeśli w trakcie takiej rozmowy osoba, która docelowo ma zostać ujęta, udostępnia między innymi treści pornograficzne, wypełniając tym znamiona czynu zabronionego, to członkowie organizacji tzw. łowców pedofilów powinni zgromadzony materiał dowodowy przekazać odpowiednim organom oraz złożyć zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa ściganego z urzędu (art. 304 k.p.k.). Ujęcie obywatelskie na gorącym uczynku osoby podejrzewanej o wypełnienie znamion pedofilii jest nieco odmienne od ujęcia osoby, która przykładowo dokonuje zabioru mienia. Ostatecznie należy przyjąć, że ujęcie na gorącym uczynku to charakterystyczna sytuacja nagła, zaskakująca, z założenia spontaniczna oraz niedająca się przewidzieć w czasie⁵⁷. Wobec tego, zdaniem autora, posiadanie przez członków organizacji materiału dowodowego i niezawiadomienie odpowiednich organów o możliwości popełnienia przestępstwa oraz kontynuowanie w dalszym ciągu rozmowy w celu umówienia końcowego spotkania powoduje, że spełnienie okoliczności

⁵⁷ R. KRAJEWSKI, *op. cit.*, s. 39.

obywatelskiego zatrzymania polegającego na jego dokonaniu na gorącym uczynku jest bardzo wątpliwe. Trudno jest bowiem przyjąć, że w przypadku takiego ujęcia sprawcy mamy do czynienia z sytuacją nagłą oraz nieprzewidzianą, jeżeli osoby dokonujące zatrzymania już wcześniej to zaplanowały i przygotowały⁵⁸. Na potwierdzenie zaakcentowanej przez autora wątpliwości można przedstawić stanowisko występujące w orzecznictwie, w którym wskazano, że akcja przeprowadzona w sposób zaplanowany i wyreżyserowany przeczy możliwości przyjęcia, że było to ujęcie obywatelskie, które z założenia jest akcją spontaniczną⁵⁹.

Drugim istotnym problemem wypełnienia przez grupy tzw. łowców pedofilów ustawowych okoliczności jest kwestia zatrzymania po pościgu, podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa. Przyjmując, że w ramach docelowego spotkania z osobą podejrzaną dochodzi do usiłowania nieudolnego *groomingu* z art. 200a k.k., należy w tym przypadku założyć, że oddalenie się osoby ujmowanej z miejsca spotkania może być uzasadnieniem do podjęcia pościgu. W takiej sytuacji pościg musi być rozpoczęty od razu, nieprzerwany, a sam w sobie nie jest ograniczony czasowo⁶⁰. Analizując ogólnodostępne nagrania na portalach internetowych z dokonywanych ujęć, należy wskazać, że w większości przypadków nie dochodzi do oddalenia się sprawcy z miejsca spotkania, skutkującego pościgiem. Zdaniem autora mało prawdopodobne jest wystąpienie ucieczki osoby podejrzejwanej z miejsca ujęcia z uwagi na okoliczność, że na spotkanie nie przyjeżdżają pojedynczy uczestnicy organizacji, ale grupy liczące od kilku do kilkunastu osób.

Podobne wątpliwości budzi kwestia przesłanki obawy ukrycia się osoby podejrzejwanej w kontekście zatrzymań dokonywanych przez grupy tzw. łowców pedofilów. W przypadku spotkań aranżowanych

⁵⁸ Zdaniem Piotra Kładocznego zaplanowane zatrzymania powinny być domeną Policji. Zob. I. PAJDAŁA, *Złapać pedofila*, «Gazeta Policyjna» 7/2021, [https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2021/numer-7-072021/205942,Zlapac pedofila.html](https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2021/numer-7-072021/205942,Zlapac%20pedofila.html) [dostęp 4 czerwca 2023 r.].

⁵⁹ Wyrok SA w Łodzi z 11 grudnia 2015 r., I ACa 761/15, «LEX» nr 1979449.

⁶⁰ Wyrok SA w Krakowie z 22 czerwca 2006 r., II AKA 87/06, «KZS» 10/2006, poz. 13; K. BORATYŃSKA, *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. SAKOWICZ, Warszawa 2016, s. 595.

przez zatrzymujących nie można jednoznacznie stwierdzić, że każdy sprawca powęźmie zamiar ukrycia się. W opinii autora podczas większości zaaranżowanych spotkań osoba podejrzewana wykazuje cechy zaskoczenia oraz nieporadności w związku z zaistniałą sytuacją. Wobec tego nie można stanowczo przyjąć, że taka reakcja wystąpi u wszystkich osób zatrzymanych. Powzięcie obawy ukrycia się przy dokonywaniu ujęcia obywatelskiego powinno być oparte na konkretnych okolicznościach, a nie na samym fakcie stwierdzenia popełnienia przestępstwa⁶¹. W ten sposób obawa może objawić się w postaci ucieczki z miejsca spotkania, z uwagi na surowość kary grożącej sprawcy.

Niemożność ustalenia tożsamości sprawcy jest również dyskusyjna. Z góry nie można jednoznacznie założyć, że „łowcy pedofilów” nie znają tożsamości osoby, która ma być docelowo zatrzymana w drodze ujęcia obywatelskiego. Przyjmuje się, że skoro cała relacja pomiędzy stronami zachodzi w sieci teleinformatycznej, w której można posługiwać się fikcyjnymi danymi oraz pseudonimami, to osoby dokonujące ujęcia nie znają prawdziwej tożsamości sprawcy. Należy jednak wskazać, że ujęcie osoby o znanej tożsamości będzie wyjątkowo dopuszczalne, ale tylko w przypadku zaistnienia drugiej alternatywnej przesłanki obawy ukrycia się⁶².

Ustawodawca w art. 243 § 2 k.p.k. wskazał jednoznaczną dyspozycję oddania ujętej osoby w ręce Policji. Zdaniem autora zachowanie „łowców pedofilów” w trakcie dokonywania ujęcia nie pozostaje również bez wątpliwości w tym zakresie. Przyjmuje się, że niezwłoczne oddanie w ręce Policji oznacza wykonanie tej czynności tak szybko, jak to jest możliwe w konkretnych okolicznościach, bez zawinionej przez zatrzymującego zwłoki⁶³. W literaturze przedmiotu wskazuje się na prawidłowy model działania w sytuacji zatrzymania obywatelskiego. W pierwszej kolejności konieczne jest odizolowanie ujętego w bezpiecznym miejscu,

⁶¹ L.K. PAPRZYCKI, *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, I, *Komentarz do art. 1-424³*, red. L.K. PAPRZYCKI, J. GRAJEWSKI, S. STEINBORN, Warszawa 2013, s. 769.

⁶² J. SKORUPKA, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 593.

⁶³ L.K. PAPRZYCKI, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2003, s. 593.

a następnie skontaktowanie się z jednostką Policji w najsprawniejszy sposób⁶⁴. W trakcie dokonywania ujęcia obywatelskiego, „łowcy pedofilów” z reguły nie zachowują się zgodnie z przywołanym wzorcem działania. W większości przypadków przeprowadzana jest transmisja na żywo za pośrednictwem portalu społecznościowego, podczas której prowadzą rozmowę z osobą podejrzaną o popełnienie czynu zabronionego. W trakcie rozmowy przeprowadzają szczegółowy „wywiad” informacyjny, pytając o personalia, wiek, zawód oraz o elementy działalności w sieci osoby zatrzymanej. Realizacja tego rodzaju „przesłuchania” osoby podejrzejwanej może również budzić wątpliwości. Niniejsze transmisje trwają w przedziale czasowym od kilkunastu minut do nawet kilku godzin. W związku z powyższym, według autora, takie zachowanie w sposób rażący narusza § 2 wspomnianego przepisu. W tym wypadku brakuje niezwłocznego oddania sprawcy w ręce Policji⁶⁵. Osoby dokonujące ujęcia najwidoczniej przedkładają pierwszorzędnie przeprowadzanie popularnych transmisji w systemie teleinformatycznym kosztem wykonania obowiązującej ich dyspozycji. W takiej sytuacji może się pojawić odrębna problematyka przetrzymywania osoby zatrzymanej dłużej, niż jest to niezbędne do jej przekazania Policji, a więc wypełnienie znamion z art. 189 k.k.⁶⁶

Na zakończenie oceny działalności organizacji tzw. łowców pedofilów w opinii autora zasadne jest poświęcić kilka uwag problematyce środków prawnych przysługujących osobie podejrzejwanej w celu ochrony przed osobami dokonującymi ujęcia obywatelskiego.

Jeżeli przyjąć, że członkowie grup tzw. łowców pedofilów dokonują ujęcia osoby podejrzejwanej w sposób prawidłowy zgodnie z wytycznymi w myśl art. 243 k.p.k., to osoba zatrzymana nie mogłaby podjąć reakcji obronnej, powołując się na instytucję obrony koniecznej z art. 25 k.k.

⁶⁴ Takie stanowisko zostało zaproponowane tytułem przykładu przez H. Skwarczyńskiego. Zob. H. SKWARCZYŃSKI, *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Art. 1-424*, red. D. DRAJEWICZ, Warszawa 2020, s. 1059.

⁶⁵ Podobne zastrzeżenia w tym zakresie wyraziła K. JAGODZIŃSKA, *Wątpliwości prawne*, [w:] *Prawo karne i kryminologia wobec kryzysów XXI wieku*, red. D. DAJNOWICZ-PISIECKA, E. JURGIELEWICZ-DELEGACZ, E.W. PŁYWACZEWSKI, Warszawa 2022, s. 720.

⁶⁶ H. SKWARCZYŃSKI, *op. cit.*, s. 1059.

Dla oceny, czy możliwe byłoby stosowanie obrony koniecznej, należy każdorazowo rozważyć, czy osoby dokonujące zatrzymania działały w granicach kontratywu zatrzymania obywatelskiego⁶⁷. W celu uznania skuteczności ujęcia obywatelskiego będą musiały zostać zachowane wszystkie warunki aktualizujące kontratyp z art. 243 k.p.k., a spodziewany opór zatrzymanego, w szczególności czynności takie jak wyrwanie się lub zadanie zatrzymującemu ciosu nożem, nie będą stanowiły obrony koniecznej oraz nie zasługiwałyby na ochronę prawną⁶⁸.

O ile założenie, że działanie „łowców pedofilów” jest zgodne z wymogami art. 243 k.p.k., którego skutkiem jest wykluczenie możliwości stosowania obrony koniecznej, nie stanowi większego problemu, o tyle w sytuacji zachowania nieznanego oparcia w kontratypie zatrzymania obywatelskiego niezwykle trudno jest stwierdzić jednoznacznie, czy osobie podejrzewanej przysługiwałaby taka instytucja ochronna. W opinii autora tekstu, jeżeli osoby dokonujące zatrzymania nie zachowują się zgodnie z ustawowymi warunkami lub przesłankami i nie realizują dyspozycji z art. 243 § 2 k.p.k., istnieje duże ryzyko dopuszczenia się popełnienia czynu zabronionego w postaci bezprawnego pozbawienia wolności z art. 189 k.k. oraz zmuszania do określonego zachowania z art. 191 § 1 k.k. W takich okolicznościach osoba podejrzewana mogłaby powołać się na instytucję obrony koniecznej. Zgodnie z art. 25 § 1 k.k. nie popełnia przestępstwa, kto w obronie koniecznej odpiera bezpośredni, bezprawny zamach na jakiegokolwiek dobro chronione prawem. W niniejszej sytuacji zamachem jest zachowanie człowieka sprowadzające zagrożenie dla dobra chronionego przez prawo⁶⁹. Jako przedmiot zamachu przyjmuje się jakiegokolwiek dobro chronione prawem⁷⁰. Z tego względu przy nieprawidłowym zatrzymaniu dobrem chronionym byłaby „wolność”. Jednocześnie kryterium bezpośredniości i bezprawności zamachu zostałyby wypełnione z uwagi na fakt, że działanie „łowców pedofilów” mogłoby się wiązać z naruszeniem

⁶⁷ Wyrok SA w Szczecinie z 12 czerwca 2014 r., II AKa 102/14, «LEX» nr 1474830.

⁶⁸ Wyrok SA w Krakowie z 22 czerwca 2006 r., II AKa 87/06, «LEX» nr 208179.

⁶⁹ J. LACHOWSKI, *Komentarz do art. 25 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*³, red. V. KONARSKA-WRZOSEK, Warszawa 2020, s. 172.

⁷⁰ *Ibidem*, s. 176.

normy prawa karnego, a niebezpieczeństwo dla dobra prawnego zaktualizowałoby się natychmiast⁷¹. Podsumowując, zdaniem autora, osobie podejrzewanej przysługiwałaby instytucja prawna w postaci obrony koniecznej, ale tylko i wyłącznie przy jednoznacznym stwierdzeniu, że osoby dokonujące zatrzymania nie działają w granicach kontratypu zatrzymania obywatelskiego.

Osoba podejrzewana będzie dysponowała również prawem do dochodzenia roszczeń w postaci odszkodowania oraz zadośćuczynienia za niesłuszne dokonanie ujęcia obywatelskiego. W tym miejscu należy podkreślić, że dochodzenie roszczeń od Skarbu Państwa w wypadku „niewątpliwie niesłusznego zatrzymania” na podstawie art. 552 § 4 k.p.k. nie będzie przysługiwało osobie podejrzewanej. Jako niewątpliwie niesłuszne należy traktować zatrzymanie w sytuacji naruszenia przesłanek je dopuszczających (art. 244 § 1–1b) lub trwania po ich ustaniu albo nastąpiło uchybienie ustawowego terminu zatrzymania (art. 248 § 1 i 2) bądź doszło do zatrzymania na podstawie tych samych faktów lub dowodów (art. 248 § 3)⁷². Jak można zauważyć, przedstawione uchybienia nie zawierają możliwości naruszenia art. 243 k.p.k., a więc wyklucza to możliwość dochodzenia roszczeń na przytoczonej podstawie. W przypadku naruszenia art. 243 k.p.k. osoba zatrzymana na drodze cywilnoprawnej może domagać się zadośćuczynienia na podstawie art. 448 w zw. z art. 23 i 24 k.c. w związku z naruszeniem dóbr osobistych⁷³. W sytuacji działania poza kontratypem ujęcia obywatelskiego może dojść do naruszenia takich dóbr, jak wolność, nietykalność cielesna, dobre imię i godność. W trakcie nieprawidłowego dokonywania ujęcia obywatelskiego tzw. łowcy pedofilów dopuszczają się pozbawienia zatrzymanego możliwości poruszania się oraz istnieje prawdopodobieństwo potraktowania osoby jako „groźnego przestępcy” na oczach innych przechodniów, które

⁷¹ J. GIEZEK, *Komentarz do art. 25 k.k.*, [w:] J. GIEZEK, D. GRUSZECKA, K. LIPÍŃSKI, G. ŁABUDA, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. GIEZEK, Warszawa 2021, s. 235-236.

⁷² J. MATRAS, *Komentarz do art. 552 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*², red. K. DUDKA, Warszawa 2020, s. 1307.

⁷³ Wyrok SA w Łodzi z 11 grudnia 2015 r., I ACa 761/15, «LEX» nr 1979449.

skutkują naruszeniem wskazanych dóbr osobistych⁷⁴. Obok zadośćuczynienia, na zasadach ogólnych (art. 415 k.c.) osoba podejrzewana może również wystąpić z roszczeniem odszkodowawczym⁷⁵.

6. PODSUMOWANIE

Zjawisko zwiększania się liczby nowych organizacji tworzonych przez obywateli w celu wykrywania oraz doprowadzania do poniesienia odpowiedzialności karnej osób wypełniających znamiona przestępstwa pedofilii zostało w ostatnich latach rozpowszechnione oraz nieustannie budzi żywe zainteresowanie opinii publicznej⁷⁶.

Ustawodawca, wprowadzając instytucje ujęcia obywatelskiego, zastosował szczególne odstępstwo, dając uprawnienie do zatrzymania osoby popełniającej przestępstwo przez każdą osobę zgodnie z okolicznościami oraz przesłankami zawartymi w art. 243 k.p.k. Należy się zgodzić z poglądem przedstawionym w orzecznictwie, że prawo nie powinno ustępować przed bezprawiem, zarówno w przypadku obrony koniecznej, jak i w przypadku zatrzymania obywatelskiego. Przyjęcie odmiennej konstrukcji premiowałoby sprawcę przestępstwa, jak również powodowałoby w przyszłości, że nikt nie podejmowałby prób pomocy napadniętym lub zatrzymania sprawców⁷⁷. Nie ulega wątpliwości, że instytucja ujęcia obywatelskiego jest potrzebna oraz zasadna w polskim systemie prawnym.

Mając na względzie działalność organizacji tzw. łowców pedofilów, istnieje wiele wątpliwości w zakresie wykorzystywania instytucji ujęcia obywatelskiego. Zdaniem autora trudno jest przyjąć, że w trakcie dokonywanych zatrzymań zachodzi gorący uczynek oraz niezwłoczne oddanie w ręce Policji. W przypadku przesłanki obawy ukrycia się oraz

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ Na marginesie należy zaznaczyć, że w sytuacji, gdy tzw. łowcy pedofilów podlegaliby kierownictwu innej osoby i obowiązani byłiby stosować się do jej wskazówek, podstawą roszczenia odszkodowawczego będzie art. 430 k.c.

⁷⁶ R. SOSIK, *Prowokacja z udziałem...*, s. 96.

⁷⁷ Wyrok SA w Szczecinie z 10 września 2015 r., II AKa 137/15, «LEX» nr 1927739.

niemożności ustalenia tożsamości sprawcy nie można jednoznacznie stwierdzić, czy w trakcie podejmowanych czynności takie przesłanki będą zachodziły z uwagi na trudności i specyfikę działalności. W takiej sytuacji istnieje duże prawdopodobieństwo, że członkowie grup tzw. łowców pedofilów, dokonując zatrzymania osoby podejrzewanej, nie działają w ramach kontratypu ujęcia obywatelskiego, a tym samym istnieje ryzyko popełnienia czynu zabronionego w postaci bezprawnego pozbawienia wolności z art. 189 k.k. oraz zmuszania do określonego zachowania z art. 191 § 1 k.k. W związku z przedstawioną wyżej argumentacją autora tego rodzaju naruszenia procesowe nie powinny zostać pominięte, a ponadto należałoby poddać je wykładni prawnej przez judykaturę.

PROBLEMATYKA UJĘCIA OBYWATELSKIEGO W KONTEKŚCIE DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACJI TZW. ŁOWCÓW PEDOFILÓW

Streszczenie

Institucja ujęcia obywatelskiego została wprowadzona do polskiej procedury karnej jako wyjątek dający obywatelom możliwość zatrzymywania sprawców popełniających przestępstwa, z zachowaniem ustawowych wymogów. Z takiego prawa korzystają w ramach prowadzonej działalności również osoby znane powszechniej jako „łowcy pedofilów”. Nie pomijając szlachetnego celu, takie zatrzymania mogą stanowić ryzyko naruszeń procesowych. Niniejsza publikacja została poświęcona przedstawieniu przez autora wątpliwości związanych z wypełnieniem ustawowych przesłanek przez organizacje tzw. łowców pedofilów w trakcie dokonywania zatrzymania w drodze ujęcia obywatelskiego osób nawiązujących relacje z osobami poniżej 15. roku życia, za pośrednictwem portali internetowych w celu wykorzystania seksualnego osoby małoletniej.

CITIZEN'S ARREST IN THE ACTIVITIES OF PAEDOPHILE HUNTER ORGANISATIONS

Summary

The institution of citizen's arrest was introduced into Polish criminal procedure as an exception giving ordinary citizens the possibility to detain offenders, provided they observe the provisions required by the law. This right is also used by paedophile hunters in their operations. Quite apart from the public-spirited aim of such

activities, they also carry a risk of procedural violation. This article discusses reservations concerning the observation of the requirements for a legally valid citizen's arrest made by paedophile hunters of persons who try to make contact on the Internet with minors (children under 15) for sexual purposes.

Słowa kluczowe: ujęcie obywatelskie; łowcy pedofilów; organizacje obywatelskie; bezprawne pozbawienie wolności.

Keywords: citizen's arrest; pedophile hunters; citizen's organisations; false imprisonment.

Literatura

- BORATYŃSKA K., *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. SAKOWICZ, Warszawa 2016, s. 595-596.
- DUDKA K., *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*², red. K. DUDKA, M. JANICZ, C. KULESA, J. MATRAS, H. PALUSZKIEWICZ, B. SKOWRON, Warszawa 2020, s. 473-475.
- EICHSTAEDT K., *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*⁴, I, red. D. ŚWIECKI, Warszawa 2018, s. 879-883.
- EICHSTAEDT K., *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego, I, Komentarz aktualizowany*, red. D. ŚWIECKI, Warszawa 2022, s. 910-914.
- FILAR M., BERENT M., *Komentarz do art. 200a k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*⁵, red. M. FILAR, Warszawa 2016, s. 1249-1252.
- GIEZEK J., *Komentarz do art. 25 k.k.*, [w:] J. GIEZEK, D. GRUSZECKA, K. LIPIŃSKI, G. ŁABUDA, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. GIEZEK, Warszawa 2021, s. 233-253.
- GRZEGORCZYK T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*³, Kraków 2003.
- GRZESZCZYK W., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*¹⁰, Warszawa 2014.
- HYPŚ S., *Komentarz do art. 200a k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*⁷, red. A. GRZEŚKOWIAK, K. WIAK, Warszawa 2021, s. 1200-1203.
- JAGODZIŃSKA K., *Kim są „Łowcy pedofilów”?*, [w:] *Prawo karne i kryminologia wobec kryzysów XXI wieku*, red. D. DAJNOWICZ-PIESIECKA, E. JURGIELEWICZ-DELEGACZ, E.W. PŁYWACZEWSKI, Warszawa 2022, s. 709-723.
- JAGODZIŃSKA K., *Streszczenie*, [w:] *Prawo karne i kryminologia wobec kryzysów XXI wieku*, red. D. DAJNOWICZ-PIESIECKA, E. JURGIELEWICZ-DELEGACZ, E.W. PŁYWACZEWSKI, Warszawa 2022, s. 709-723.
- JAGODZIŃSKA K., *Wątpliwości prawne*, [w:] *Prawo karne i kryminologia wobec kryzysów XXI wieku*, red. D. DAJNOWICZ-PIESIECKA, E. JURGIELEWICZ-DELEGACZ, E.W. PŁYWACZEWSKI, Warszawa 2022, s. 709-723.

- JANIKOWSKI J., *Straże obywatelskie w strukturze bezpieczeństwa lokalnego*, [w:] *Samorząd terytorialny. Doświadczenia i perspektywy*, red. R. KANIA, Płock 2016, s. 371-390.
- KARDAS P., *Komentarz do art. 24 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, I, cz. 1, *Komentarz do art. 1-52²*, red. W. WRÓBEL, A. ZOLL, Warszawa 2016, s. 524-528.
- KLINGBEIL S., *Die Not- und Selbsthilferechte: Eine dogmatische Rekonstruktion*, Tübingen 2017.
- KONARSKA-WRZOSEK V., *Komentarz do art. 200a k.k.*, [w:] A. LACH, J. LACHOWSKI, T. OCZKOWSKI, I. ZGOLIŃSKI, A. ZIÓŁKOWSKA, V. KONARSKA-WRZOSEK, *Kodeks karny. Komentarz³*, Warszawa 2020, s. 1009-1014.
- KRAJEWSKI R., *Prawnokarne wątpliwości dotyczące aktywności łowców pedofili*, «Palestra» 7-8/2022, s. 33-47.
- LACHOWSKI J., *Komentarz do art. 25 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz³*, red. V. KONARSKA-WRZOSEK, Warszawa 2020, s. 171-184.
- LIPIŃSKI K., *Komentarz do art. 200 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*², red. J. GIEZEK, Warszawa 2021, s. 641-648.
- LUDWICZEK A., *Ujęcie sprawcy na gorącym uczynku przestępstwa jako pożądana forma „obywatelskiej” reakcji na przestępstwo a konstytucyjne standardy ochrony nietykalności i wolności osobistej*, «Studia Prawnoustrojowe» 11/2010, s. 227-240.
- MAŁECKI M., *Nieudolny grooming. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego – Izba Karno z dnia 23 lipca 2020 r., III KK 281/19*, «OSP» 7-8/2022, s. 96-109.
- MAŁECKI M., *Wokół działalności łowców pedofili – polemika*, «Palestra» 10/2022, s. 84-103.
- MATRAS J., *Komentarz do art. 552 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*², red. K. DUDKA, Warszawa 2020, s. 1302-1312.
- MURZYŃSKI A., *Areszt tymczasowy oraz inne środki zapobiegające uchylaniu się od sądu*, Warszawa 1963.
- PAPRZYCKI L.K., *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, I, red. J. GRAJEWSKI, L.K. PAPRZYCKI, Kraków 2003, s. 591-593.
- PAPRZYCKI L.K., *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] *Komentarz aktualizowany do art. 1-424 Kodeksu postępowania karnego*, red. L.K. PAPRZYCKI, J. GRAJEWSKI, S. STEINBORN, Warszawa 2013, s. 768-770.
- REJMAN G., *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 1999.
- ROXIN C., SCHÜNEMANN B., *Strafverfahrensrecht*, München 2009.
- SKORUPKA J., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020.
- SKWARCZYŃSKI H., *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Art. 1-424*, red. D. DRAJEWICZ, Warszawa 2020, s. 1057-1060.
- SMARDZEWSKI W., *Z problematyki ujęcia na gorącym uczynku*, «Nowe Prawo» 3/1980, s. 46-55.
- SOSIK R., *Problematyka stosowania prowokacji w celu ujawnienia przestępstwa o charakterze pedofilskim*, «Studia Iuridica Lublinensia» 4/2017, s. 127-145.

- SOSIK R., *Prowokacja z udziałem łowcy pedofilów a odpowiedzialność karna*, «Państwo i Prawo» 7/2022, s. 96-113.
- STEFAŃSKI R.A., *Komentarz do art. 243 k.p.k.*, [w:] J. BRATOSZEWSKI, L. GARDOCKI, Z. GOSTYŃSKI, S.M. PRZYJEMSKI, S. ZABŁOCKI, R.A. STEFAŃSKI, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 1, Warszawa 1998, s. 619-623.
- STEFAŃSKI R.A., ZABŁOCKI S., *Kodeks postępowania karnego*, II, *Komentarz do art. 167-296*, Warszawa 2019.
- STEFAŃSKI R.A., *Zatrzymanie według nowego kodeksu postępowania karnego*, «Prokuratura i Prawo» 10/1997, s. 32-61.
- TYSZKIEWICZ L., *Komentarz do art. 24 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*⁵, red. M. FILAR, Warszawa 2016, s. 105-106.
- WAGNER M., *Das allgemeine Festnahmerecht gem. § 127 Abs. 1 S. 1 StPO als Rechtfertigungsgrund*, «Zeitschrift für das Juristische Studium» 6/2011, s. 465-478.
- WARYLEWSKI J., *Komentarz do art. 200a k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. STEFAŃSKI, Warszawa 2017, s. 1272-1274.
- WNUK-LIPIŃSKI E., *Socjologia życia publicznego*, Warszawa 2008.